

A U T O R E F E R A T

ks. dr Adam Magruk

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

ORCID: 0000-0001-9468-624X

1. Imię i nazwisko:

ks. dr Adam Magruk.

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

a) Licencjat w zakresie teologii prawosławnej

Uczelnia: Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie.

Okres studiów: 2005–2008 r.

Tytuł pracy licencjackiej: „Choćbym mówił językami ludzkimi i anielskimi a miłości bym nie miał... (1 Kor 13,1). Duchowy aspekt chrześcijańskiej cnoty miłości”.

Promotor: ks. bp dr Paisjusz Martyniuk.

Wynik ukończenia: bardzo dobry.

Rok uzyskania: 2008.

b) Certyfikat znajomości języka nowogreckiego, poziom B2

Uczelnia: Διδασκαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας - Παναγιώτης Κοντός του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών – Ośrodek Nauczania Języka Nowogreckiego – Panagiotis Kontos Narodowego Uniwersytetu im. Kapodistriasa w Atenach.

Okres kursu języka nowogreckiego: 2008-2009 r.

Wynik ukończenia: bardzo dobry (gr. *λίαν καλώς*).

Rok uzyskania: 2008.

c) Licencjat teologii

Uczelnia: Θεολογική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών - Wydział Teologii Narodowego Uniwersytetu im. Kapodistriasa w Atenach.

Okres studiów: 2009–2013 r.

Wynik ukończenia: celujący (gr. *άριστα*).

Rok uzyskania: 2013.

d) Magister teologii, specjalność: teologia prawosławna

Uczelnia: Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.

Okres studiów: 2013-2014 r.

Tytuł pracy magisterskiej: „Liturgiczno-teologiczna analiza święta Przemienienia Pańskiego”.

Promotor: ks. bp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski.

Wynik ukończenia: bardzo dobry.

Rok uzyskania: 2014.

e) Doktor w dziedzinie nauk teologicznych w dyscyplinie teologia w zakresie liturgiki

Uczelnia: Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.

Okres studiów: 2014-2017 r.

Tytuł rozprawy doktorskiej: „Św. Marek Eugenikos, biskup Efezu – teolog i hierarcha. Studium dogmatyczno-liturgiczne”.

Promotor: ks. abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski.

Rok uzyskania: 2017.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

- 15.09.2016 – 31.08.2020 r. - Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie.

- 01.10.2017 r. – obecnie - Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Monografia naukowa: Ks. Adam Magruk, *Od Czterdziestnicy do „Pięćdziesiątnicy”. Ukryta jedność cykli bożonarodzeniowego i paschalnego*, Chrześcijańska Akademia Teologiczna, Warszawa 2025, ISBN 978-83-60273-88-3, ss. 349. Recenzenci wydawniczy: metropolita prof. zw. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak) Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie i dr hab. Urszula Pawluczuk, prof. Uniwersytetu w Białymstoku.

a) Uzasadnienie wyboru tematu badawczego oraz główny cel naukowy monografii

Podstawową przesłanką podjęcia tematu publikacji stanowi bogata terminologia paschalna stosowana w greckich księgach liturgicznych wobec święta Narodzenia Chrystusa. Adnotacja zawarta w tekstach liturgicznych określa Boże Narodzenie jako *Χριστούγεννα Πάσχα, εορταζόμενο επί τρεις ημέρας* – „Narodzenie Chrystusa – Pascha, świętowane przez trzy dni”, czy *Πάσχα Αρχία τριήμερος* – „Pascha, święto trzydniowe” – co nie stanowi przypadkowej transpozycji lingwistycznej, lecz wskazuje na istotne powiązania teologiczne łączące celebrację Bożego Narodzenia z misterium paschalnym. Użycie terminu „Pascha” w tym kontekście sugeruje, że już pierwsi chrześcijanie postrzegali narodziny Syna Bożego i Jego

Zmartwychwstanie jako komplementarne aspekty jednej zbawczej ekonomii. Zgodnie z nauczaniem świętego Grzegorza z Nyssy, Zmartwychwstanie Chrystusa stanowi eschatologiczną kulminację dzieła zbawczego, zaś Narodzenie – jego historyczny początek i fundament: „Jak mogłoby nastąpić zakończenie, jeśli nie zaistniał początek? Tym początkiem, prowadzącym do kulminacyjnego momentu, jakim jest zwycięstwo Zbawiciela nad śmiercią, są Jego narodziny w czasie”. Integralna relacja między tymi dwoma misterium wyznacza paradygmat teologiczny, w którym Wcielenie i Zmartwychwstanie stanowią nierozdzielnie połączone ogniwa jednoczesnej ekonomii zbawienia.

Bezpośrednią inspiracją badawczą stało się monumentalne dzieło prominentnego teologa i liturgisty prawosławnego, ks. Tomasza Hopko, zatytułowane „Zimowa Pascha”, które odsłoniło nowe perspektywy interpretacyjne, ograniczając się jednak do zarysowania zagadnienia bez przeprowadzenia pogłębionych analiz liturgicznych. W monografii podejmuję zatem zadanie eksploracji potencjalnych, dotychczas niezbadanych analogii między badanymi okresami liturgicznymi, uwzględniając szczególnie hipotezę o strukturalnym i teologicznym wpływie cyklu paschalnego na formowanie się okresu bożonarodzeniowego.

Zasadniczym argumentem uzasadniającym wybór tematu jest znacząca i dotkliwa luka w dotychczasowej literaturze przedmiotu. Dorobek polskiej nauki w zakresie liturgiki porównawczej ogranicza się do kilku publikacji o charakterze fragmentarycznym, wśród których wymienić należy artykuł naukowy ks. Jerzego Tofiluka pt. „Wcielenie Logosu w tekstach liturgicznych i ikonografii” oraz publikacje ks. ihumena Pantelejmona Karczewskiego na temat hymnografii przedświęcia Narodzenia Chrystusa i wigilii tego święta. Pomimo wartości naukowej, teksty te skupiają się jedynie na wybranych aspektach porównania wielkotygodniowej hymnografii z tekstami poprzedzającymi Narodzenie Jezusa. Pojawienie się monografii szeroko rozpatrującej całość okresu postu, zawierającej szczegółowe porównania struktur, praktyk i symboliki obu okresów – bożonarodzeniowego i paschalnego – jest pierwszym tego rodzaju opracowaniem na gruncie polskiej liturgicznej literatury naukowej. W zasobach zagranicznych sytuacja nie jest znacząco lepsza. Najbardziej zaakcentowane pozycje, poza wspomnianym dziełem ks. Hopki, to artykuły profesora T. Spasskiego z Rosyjskiego Instytutu Teologicznego w Paryżu pt. „La Pâque de Noël”, oraz dwóch wybitnych greckich liturgistów – I. Foundulisa i P. Skaltsisa. Jednak zarówno publikacje polskie, jak i obcojęzyczne, choć stanowią istotne punkty odniesienia, zazwyczaj ograniczają się do ujęcia syntetycznego lub fragmentarycznego, pozbawionego pogłębionych analiz porównawczych poszczególnych elementów struktur liturgicznych i ich teologicznych implikacji.

Poważnym wyzwaniem metodologicznym, które jednocześnie podkreśla znaczenie niniejszego przedsięwzięcia, była konieczność przeprowadzenia szeroko zakrojonej kwerendy w zagranicznych ośrodkach naukowych i bibliotecznych. W procesie gromadzenia materiałów źródłowych zmuszony byłem pozyskać znaczną część dokumentacji zlokalizowanej poza granicami Polski, przeprowadzając eksplorację repozytoriów w Atenach, na Świętej Górze Athos, Cyprze, w Kijowie i Moskwie. Dostęp do unikatowych materiałów archiwalnych, patrystycznych oraz starych drukowanych ksiąg liturgicznych okazał się niezbędny do kompleksowego i wiarygodnego ujęcia badanego zagadnienia, co dodatkowo akcentuje pionierski charakter niniejszego przedsięwzięcia.

Istotnym uzasadnieniem naukowym jest również praktyczny wymiar badań dla duszpasterstwa i życia liturgicznego wiernych. Pogłębione zrozumienie teologicznych i strukturalnych powiązań między cyklami bożonarodzeniowym a paschalnym ma potencjał znaczącego wzbogacenia sposobu przeżywania tych centralnych okresów roku kościelnego. Poznanie teologicznej logiki budowy roku liturgicznego, odkrywanie ukrytych korespondencji między poszczególnymi okresami oraz rozumienie ich soteriologicznych implikacji stanowią kluczowe elementy świadomej formacji liturgicznej, umożliwiające wiernym bardziej autentyczne i teologicznie ugruntowane uczestnictwo w nabożeństwach.

Interdyscyplinarny charakter podjętej problematyki wymagał opracowania kompleksowego warsztatu metodologicznego, integrującego podejścia z zakresu liturgiki, heortologii, patrystyki, teologii dogmatycznej oraz filologii greckiej. Trzy główne metody badawcze zostały wdrożone w następujący sposób:

- metoda monograficzna stanowiła podstawę szczegółowych i wieloaspektowych analiz poszczególnych elementów cyklu bożonarodzeniowego. Przeprowadziłem pogłębioną eksplorację postu bożonarodzeniowego – znanego jako Post Filipowy – oraz towarzyszących mu świąt: Narodzenia Chrystusa, Obrzezania Pańskiego, Chrztu Pańskiego i Spotkania Pańskiego. Każdy z tych okresów poddany został wielopłaszczyznowej analizie historycznej, liturgicznej i teologicznej, uwzględniającej nie tylko fakty historyczne i teksty liturgiczne, ale także ich doniosłe znaczenie w kontekście soteriologicznym;
- metoda analizy porównawczej stanowiła narzędzie do systematycznego zestawienia Czterdziestnicy bożonarodzeniowej z Wielkim Postem, a także z okresami: paschalnym, Wniebowstąpienia Chrystusa i Pięćdziesiątnicy. Porównanie obejmowało zarówno strukturę formalno-obrzędową, jak i głębokie warstwy teologiczne wyrażone w hymnografii, porządku nabożeństw i symbolice charakterystycznej dla każdego okresu. Analiza wykazała istotne paralele w organizacji liturgicznej, rozmieszczeniu świąt w obrębie poszczególnych cykli, jak

również w motywach teologicznych, które unifikują oba okresy w spójną całość misterium zbawczego;

- metoda fenomenologiczna umożliwiła syntetyczne scalenie danych z różnorodnych specjalistycznych obszarów badawczych – od teologii dogmatycznej, przez filologię grecką, historię liturgiki, aż po heortologię.

Interdyscyplinarne podejście okazało się konieczne dla adekwatnego zrozumienia złożoności analizowanych fenomenów w ich teologicznym, lingwistycznym, historycznym i kulturowym wymiarze, pozwalając odkryć wielowymiarowe powiązania między okresami, które pozostawały dotychczas niezauważone.

Zasadniczym celem niniejszej monografii było zidentyfikowanie i analiza liturgicznych korespondencji między okresem przygotowawczym do Narodzenia Pańskiego (Postem Filipowym), samym świętem oraz następującymi po nim dniami a okresem Wielkiego Postu i Zmartwychwstania, przy uwzględnieniu szerzej rozumianego cyklu paschalnego obejmującego również Wniebowstąpienie i Pięćdziesiątnicę. Weryfikacji poddana została centralna hipoteza o istotnym wpływie strukturalnym i teologicznym cyklu paschalnego na formowanie się architektury okresu bożonarodzeniowego, co świadczyłoby o głębokich, organicznych powiązaniach teologicznych między dwiema najważniejszymi sekwencjami roku kościelnego. Wdrażając tę hipotezę, badania realizowane były poprzez wieloaspektową analizę obejmującą: rekonstrukcję historyczną genezy Postu Filipowego w tradycji zachodniej i wschodniej z uwzględnieniem procesów separacji i reintegracji celów liturgicznych; studium teologicznego znaczenia dat narodzin, chrztu i śmierci Chrystusa w świetle egzegezy patrystycznej, szczególnie interpretacji symboli numerycznych; szczegółową analizę porównawczą struktury, dynamiki i symboliki obu okresów liturgicznych; identyfikację i interpretację analogicznych dni świętych i okresów przejściowych w obydwu cyklach; oraz egzegezę tekstów liturgicznych, hymnografii i tekstów patrystycznych ukazujących teologiczne powiązania między Wcieleniem a Zmartwychwstaniem, Wniebowstąpieniem i Zesłaniem Świętego Ducha na Apostołów.

b) Struktura pracy

Na monografię składają się następujące części: spis treści, wstęp, sześć rozdziałów z podrozdziałami, zakończenie, wykaz skrótów publikacji obcojęzycznych, bibliografia, streszczenia w języku polskim i angielskim oraz aneksy.

Pierwszy rozdział przedstawia genezę, rozwój oraz teologiczne znaczenie Postu Bożonarodzeniowego w tradycji chrześcijańskiej, ze szczególnym uwzględnieniem

Prawosławia. Opisane jest ustalenie daty Narodzenia Chrystusa na 25 grudnia w powiązaniu z tradycją żydowską i symboliką kosmiczną, relacja między Narodzeniem a Paschą oraz symbolika światła. Omawiam tutaj także ewolucję praktyk postnych na Zachodzie (m.in. post świętego Marcina, kształtowanie się adwentu), a także na Wschodzie (związki z wigilią Epifanii, tradycja monastyczna, formowanie się czterdziestodniowego postu świętego Filipa).

Druga część książki analizuje historyczne, liturgiczne i teologiczne aspekty Postu Bożonarodzeniowego w ścisłej analogii do Wielkiej Czterdziesiąnicy. Przedstawiona jest symbolika przygotowania liturgicznego po rozpoczęciu roku cerkiewnego, rolę wigilii postu ku czci apostoła Filipa oraz związek wspomnień proroków i sprawiedliwych z wypełnianiem proroctw o Wcieleniu. Nie pomijam w tym miejscu także omówienia ewolucji kalendarza liturgicznego, charakterystycznych rysów ascezy (ofiara, martyrologia, typologia mesjańska) oraz sposobu, w jaki hymnografia łączy tajemnicę narodzenia i odkupienia, ukazując biblijną typologię oraz teologię ofiary.

Trzeci segment monografii poświęcony jest z kolei szczegółowemu studium teologiczno-liturgicznemu ostatnich dni Postu Filipowego (20–24 grudnia) jako swoistego „Wielkiego Tygodnia” święta Narodzenia Chrystusa, w ścisłej paraleli do Tygodnia Męki Pańskiej. Analizie poddana jest struktura kanonów jutrzni, akrostychy kanonów małego powieczera, alfabetyczny porządek stichir oraz ich związek z Akatystem do Bogurodzicy. Ukazuję w tym miejscu przenikanie motywów bożonarodzeniowych i paschalnych, jak również rozwijam wątki: kenozy Syna Bożego, typologii Drzewa Życia i Krzyża oraz liturgicznych znaków „Zimowej Paschy” (m.in. rola Bogurodzicy, Wigilia Narodzenia, symbolika Proskomidii).

Czwarty rozdział publikacji ukazuje święto Obrzezania Pańskiego jako element ekonomii zbawienia ściśle związany z misterium Krzyża i Zmartwychwstania. Obrzezanie analizowane jest w kontekście żydowskiego znaku przymierza ósmego dnia, jako pierwszy przelew krwi Chrystusa oraz obraz „obrzezania serca”. Zwracam tutaj uwagę na interpretacje patrystyczne kenozy obrzezania, teologię imienia Jezus oraz eschatologiczną symbolikę ósmego dnia, zestawiając Obrzezanie Pańskie z drugą niedzielą po Passze, określaną niedzielą apostoła Tomasza oraz Antypaschą. Ostatnim punktem tej części pracy jest skupienie się na nie mniej istotnym temacie nauczania świętego Bazylego Wielkiego o Wcieleniu Syna Bożego. Pamięć kapadockiego hierarchy, która przypada również na 1 stycznia korelowana jest z chrystologią obrzezania Zbawiciela.

Kolejna sekcja podejmuje problematykę liturgicznej i teologicznej więzi między Objawieniem Pańskim a Paschą Zmartwychwstania. Badaniu poddana jest paralela

hymnografii okresu przedświęcia Teofanii i Wielkiego Tygodnia, typologiczny charakter chrztu w Jordanie jako zstąpienia do otchłani i zapowiedzi powstania z martwych Chrystusa, oraz paschalny wymiar wody chrzcielnej i krwi eucharystycznej. W następnej kolejności zostają zestawione i skonfrontowane kanony małego powieczera z dni 2–5 stycznia i kanony jutrzni poszczególnych dni Tygodnia Męki Pańskiej, typologie starotestamentowe, symbolika wody i grobu, rola Wielkiej Hagiasmy, postać świętego Jana Chrzciciela oraz chrystologiczna interpretacja tytułu „Baranek Boży” w powiązaniu z ofiarą paschalną.

Szósta i ostatnia zarazem sekcja oscyluje wokół święta Spotkania Pańskiego jako ogniwa łączącego początek ziemskiego posłannictwa Chrystusa z jego zwieńczeniem we Wniebowstąpieniu i Pięćdziesiątnicy. Rozpatruję w tym rozdziale genezę liturgiczną święta w tradycji Jerozolimy, jego historyczny rozwój i chrystologiczne ukierunkowanie. Nie ignoruję jednocześnie istoty terminu *παραστήσαι* w Łk 2, patrystycznych interpretacji prorocтва starca Symeona (znaku sprzeciwu, miecza przeszywającego serce Bogurodzicy), motywu współcierpienia Marii, paraleli dwóch „czterdziestych dni” (Spotkanie Pańskie – Wniebowstąpienie Chrystusa) oraz związku ze wspomnieniem świętego Melecjusza Antiocheńskiego jako „Zimowej Pięćdziesiątnicy”, ukazując bogaty materiał biblijny, patrystyczny, liturgiczny oraz trynitarny.

Aneksy ikonograficzne pełnią w monografii funkcję równorzędnego, wizualnego komentarza teologiczno-liturgicznego, który konkretyzuje i dopełnia rozwinięte w tekście tezy o głębokich paralelach między cyklem bożonarodzeniowym i paschalnym oraz o jedności ekonomii zbawienia. Umieszczone tam przedstawienia (m.in. stworzenia Adama, Chrystusa „Prastarego Dniami”, Pokłonu Mędrców, scen pasyjnych, Zstąpienia do Otchłani, Dotyku Tomasza czy scen chrztu Pańskiego) zostały tak dobrane, aby wizualnie ukazać zasadnicze wątki pracy: chrystologiczną interpretację Starego Testamentu, a także pasyjno-paschalny wymiar wydarzeń bożonarodzeniowych.

Aneksy ikonograficzne spełniają w publikacji kilka funkcji:

- mają charakter dokumentacyjny, prezentując precyzyjnie opisane i datowane dzieła sztuki z różnych kontekstów kulturowych (Sycylia, Athos, Synaj, tradycja słowiańska itp.), co nadaje monografii wymiar wieloaspektowy (liturgika – patrologia – historia sztuki);
- stanowią materiał porównawczy dla postawionych tez, umożliwiając śledzenie rozwoju i wariantów ikonograficznych motywów teologicznych omawianych w tekście;
- pełnią funkcję hermeneutyczną: nie ilustrują jedynie, lecz same interpretują misterium Wcielenia i Paschy, wpisując się w tradycję rozumienia ikony jako *loci theologici*.

Bibliografia monografii jest rozbudowana (ponad 300 pozycji) oraz wewnętrznie uporządkowana. Posiada ona charakter wielowarstwowy i ściśle podporządkowany metodzie badawczej łączącej liturgikę, patrologię, egzegezę biblijną oraz ikonologię. Została ona podzielona na działy: źródła (Pismo Święte, pisma Ojców i pisarzy kościelnych, teksty liturgiczne) oraz literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą. Do pierwszego należą:

- źródła biblijne i ich języki - w pracy wykorzystałem wielojęzyczny korpus Pisma Świętego taki jak: polskie przekłady, łacińską Wulgatę oraz greckie wydanie krytyczne *The Greek New Testament*;

- pisma Ojców i pisarzy kościelnych – korpus patrystyczny jest wyjątkowo rozbudowany i zdominowany przez wydania słynnej serii *Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca* (PG) i *Patrologiae Cursus Completus, Series Latina* (PL) pod redakcją J.-P. Migne'a, uzupełnione o współczesne edycje krytyczne (np. *Corpus Christianorum*, wydania rosyjskie i greckie). Obecni są tutaj kluczowi Ojcowie greccy tacy jak święci: Bazyli Wielki, Grzegorz z Nyssy, Jan Chryzostom, Cyryl Jerozolimski czy Jan z Damaszku oraz święci Ojcowie łacińscy: Augustyn, Ambroży, Hieronim oraz Grzegorz Wielki, jak też teksty monastyczne;

- apokryfy i pisma wczesnochrześcijańskie – osobną grupę w publikacji stanowią *Protoewangelia Jakuba*, *Ewangelia Nikodema*, czy *Ewangelia Pseudo-Mateusza*;

- szeroki blok literatury soborowej i kanonistycznej (Mansi, dokumenty soborów, zwłaszcza moskiewskiego 1666–1667);

- teksty liturgiczne – wykorzystane są zarówno drukowane księgi liturgiczne, jak i liczne źródła internetowe serwisu liturgia.cerkiew.pl. Hymnografia cytowana jest w kilku językach: po polsku (przekłady oficjalne), cerkiewnoślawiański oraz grecku. Zakres ten odzwierciedla tezę pracy, że liturgia jest pierwszorzędnym *locus theologicus* dla rozumienia relacji między cyklem bożonarodzeniowym a paschalnym.

Literatura przedmiotu obejmuje przede wszystkim specjalistyczne studia z zakresu biblistyki, liturgiki, heortologii, chrystologii oraz ikonologii, stanowiąc bezpośrednie zaplecze merytoryczne dla tej monografii. W części tej znalazły się m.in. polskie badania nad genealogiami Jezusa, tytułami chrystologicznymi (Syn Człowieczy, Słońce Sprawiedliwości, Baranek Boży, Melchizedek), cyklem bożonarodzeniowym i Adwentem, a także prace nad strukturą roku liturgicznego oraz paralelizmem okresów bożonarodzeniowego i paschalnego. Silnie reprezentowane są opracowania liturgiczno-heortologiczne autorów wschodnich i zachodnich (np. Schmemmann, Meyendorff, Nadolski, Staniloae, rosyjscy i greccy liturgiści), a także studia z historii sztuki i ikonologii, dotyczące przedstawień Boga Ojca, Chrystusa jako

„Prastarego Dniami”, ikon Narodzenia, Anastasis, Złożenia do Grobu i scen chrzcielnych, co umożliwia spójne powiązanie analizy tekstów z analizą obrazu.

Literatura pomocnicza ma charakter uzupełniający i przekracza ścisły obszar liturgiki, otwierając monografię na szerszy kontekst biblijny, kulturowy i antropologiczny. Zgromadzono tu prace z antropologii prawosławnej, historii religii starożytnych, symboliki biblijnej, słowniki etymologiczne imion Bożych oraz studia nad pobożnością ludową i obrzędowością (np. zwyczaje bożonarodzeniowe, praktyki pogrzebowe, hymny cesarskie), które pozwalają ukazać analizowane fenomeny liturgiczne jako zakorzenione w szerokim doświadczeniu kulturowym Kościoła. Taki dobór piśmiennictwa pomocniczego wzmacnia interdyscyplinarny profil pracy, a zarazem porządkuje materiał, oddzielając bezpośrednie podstawy argumentacji od szerszego tła interpretacyjnego.

Bibliografia jest wyraźnie wielojęzyczna: dominuje polski (zdecydowana większość opracowań współczesnych z zakresu biblistyki, liturgiki, historii Kościoła), grecki nowożytny (liczne artykuły i monografie, zwłaszcza w czasopismach teologicznych, studia nad hymnografią czy *Synaksarionem*), rosyjski (obszerne spektrum studiów liturgicznych, historycznych, kanonicznych, monografii o *Tridionie*, komentarzy do *Typikonu*, prac z zakresu historii sztuki i ikonologii); łaciński (edycje patrystyczne, dokumenty soborowe, dawne kaznodziejstwo łacińskie) oraz w mniejszym zakresie język angielski i francuski.

c) Osiągnięcia i wnioski naukowe

Monografia *Od Czterdziestnicy do „Pięćdziesiątnicy”. Ukryta jedność cykli bożonarodzeniowego i paschalnego* posiada charakter wielowymiarowy pozwalający na sformułowanie spójnej, oryginalnej koncepcji teologiczno-liturgicznej, zgodnie z którą cały zimowy segment roku cerkiewnego – od Postu Filipowego aż po wspomnienie świętego Melecjusza Antiocheńskiego – funkcjonuje jako „Zimowa Pascha”. Okres ten strukturalnie i treściowo skorelowany jest z wielkopostno-paschalnym cyklem wiosennym.

Zasadniczym osiągnięciem jest wykazanie, że określenie święta Narodzenia Chrystusa mianem Paschy, obecne w greckich księgach liturgicznych i *Wielkim Orologionie*, nie jest stylistyczną ozdobą, lecz zwięzłym świadectwem eklezjalnej świadomości o integralnym związku Wcielenia z misterium Zmartwychwstania. Analiza patrologiczna, zwłaszcza odwołania do świętych: Grzegorza z Nyssy, Atanazego Wielkiego, Jana Chryzostoma, Proklosa Konstantynopolińskiego czy Jana Damasceńskiego prowadzi do jednoznacznej konstatacji, że ekonomia zbawienia ma charakter jednego, niepodzielnego procesu: od dobrowolnego

uniżenia Syna Bożego we Wcieleniu, poprzez krzyżową śmierć, aż do Wniebowstąpienia i Pięćdziesiątnicy, w której Paraklet uobecnia w Kościele i w historii owoce Paschy.

W warstwie heortologicznej i historycznej jednym z kluczowych wyników badań jest precyzyjna rekonstrukcja rozwoju daty święta Narodzenia Chrystusa oraz związanego z nim okresu postnego zarówno na Zachodzie, jak i na Wschodzie. Ukazano, że wybór 25 grudnia i 6 stycznia nie był arbitralny, lecz głęboko zakorzeniony w tradycji żydowskiej (symbolika 14 Nissana, relacja między narodzinami i śmiercią wielkich postaci biblijnych), w starożytnej refleksji chrześcijańskiej nad początkiem stworzenia (25 lub 28 marca jako dzień stworzenia świata i symboliczny termin Wcielenia) oraz w kosmiczno-solarnym rytmie przesilenia zimowego i wiosennego, interpretowanym w kategoriach przejścia od panowania nocy do zwycięstwa dnia. Rozwinięto tezę, że 25 grudnia – jako dzień „zwyciężającego słońca” – nie jest prostą chrystianizacją kultu solarnych bóstw, ale konsekwentnym wyrazem wiary w Chrystusa jako „Słońce Sprawiedliwości” i „Wschód z wysoka”, którego pierwszym brzaskiem jest światło groty betlejemskiej, a pełnią – blask poranka Zmartwychwstania. Układ argumentacji prowadzi do wniosku, że liturgiczne osadzenie świąt zimowych w tych datach stanowi świadomą syntezę tradycji biblijno-żydowskiej, patrystycznej refleksji teologicznej oraz kosmicznej symboliki światła i mroku, a nie jedynie efekt kulturowej adaptacji.

Na płaszczyźnie liturgicznej zasadniczym osiągnięciem monografii jest systematyczne uchwycenie i opisanie paralelnych struktur obu wielkich cykli roku cerkiewnego: bożonarodzeniowego i paschalnego. Wykazano, że Post Filipowy posiada nie tylko identyczną długość (40 dni), ale też wewnętrzną dynamikę i artykulację zewnętrzną (okres przygotowawczy, intensyfikacja aspektu pokuty w końcowej fazie, „Wielki Tydzień” od 20 do 24 grudnia), które odpowiadają Wielkiemu Postowi i Tygodniowi Męki Pańskiej.

Wnikliwa analiza tekstów *Typikonu*, *Euchologionu* i hymnografii pozwoliła zidentyfikować konkretne dni i nabożeństwa będące funkcyjnymi odpowiednikami momentów kluczowych wiosennej Czterdziątnicy: 8 listopada – jako zimowy analog soboty przed Wielkim Postem (pamięć aniołów i monastycznych „aniołów w ciele” jako wzorca ascezy), 14 listopada – jako odpowiednik Niedzieli Przebaczenia Win, 21 listopada – jako „Zimowy Triumf Prawosławia”, 14 i 16 grudnia – ukazane jako paralelne wobec czwartku Wielkiego Kanonu i Soboty Akatystu w Wielkim Poście, ze względu na intensyfikację motywów pokutnych i maryjnych a także 17 grudnia – jako funkcjonalny odpowiednik soboty Łazarza.

Jednym z najbardziej oryginalnych rezultatów badań jest odkrycie akrostychicznego powiązania stichir na chwalitach jutrzni w dniach 20–23 grudnia z czteroczęściową strukturą Akatystu do Bogurodzicy, czytanego w praktyce greckiej tradycyjnie w cztery pierwsze piątki

Wielkiego Postu. Analiza liter początkowych oraz treści teologicznej tych śpiewów dowodzi, że nie mamy do czynienia z przypadkową zbieżnością, ale z zamierzoną kompozycją, która buduje zimową paralelę dla wielkopostnego cyklu akatystowego. W konsekwencji cały odcinek liturgiczny od 20 grudnia aż po Wigilię Bożego Narodzenia zostaje ukazany jako „Zimowy Wielki Tydzień”, w którym hymnografia i porządek nabożeństw stopniowo prowadzą wiernych od prorostw i typologii ku kontemplacji misterium Wcielenia rozumianego jako początek Paschy Krzyżowej. Stanowi to istotne *novum* w dotychczasowych badaniach, w których co najwyżej sygnalizowano podobieństwa, nie wyprowadzając z nich konsekwentnie ustrukturyzowanego modelu liturgicznej korespondencji.

Monografia wypracowuje także szereg szczegółowych wniosków dotyczących dni następujących po 25 grudnia, ukazując ich ścisłe związki z kolejnymi etapami misterium paschalnego. Obrzezanie Pańskie zostaje zinterpretowane jako „Wielkopiątkowa Antypascha” – święto, w którym przelana krew zapowiada ofiarę krzyżową, a jednocześnie dzień ten otrzymuje eschatologiczne odczytanie jako antycypacja „ósmego dnia”, rzeczywistości przyszłego wieku. Teofania przedstawiona jest z kolei jako „Zimowa Pascha Objawienia”, której struktura nabożeństw, dynamika małego powieczera oraz motyw objawienia chwały Syna nad wodami Jordanu stanowią funkcjonalny odpowiednik Wielkiego Tygodnia poprzedzającego Zmartwychwstanie. Szczegółowa egzegeza hymnografii wykazała, że motyw „zanurzenia” Chrystusa w wodach Jordanu i Jego „wyniesienia” przez głos Ojca zestawiony z męką i zstąpieniem do Hadesu oraz z powstaniem z grobu, tworzy zwartą typologiczno-sakramentalną siatkę odniesień, w której chrzest jawi się jako paschalne zanurzenie w śmierci i wynurzenie do nowego życia.

Kolejnym osiągnięciem naukowym jest wykazanie, że Spotkanie Pańskie pełni w strukturze Zimowej Paschy rolę „Zimowego Wniebowstąpienia”. Czterdziesty dzień po narodzeniu, w którym Chrystus zostaje wzięty na ręce Symeona i niejako „podniesiony” ku niebu, zostaje zestawiony z czterdziestym dniem po Nocy Paschalnej, w którym Zmartwychwstały wstępuje w chwałę do Ojca. Analiza patrystycznych interpretacji prorostwa Symeona – zwłaszcza motywu miecza przenikającego duszę Bogurodzicy – wskazuje na jego jednoznaczne ukierunkowanie pasyjne: prorok starzec zapowiada Krzyż, a zarazem antycypuje chwałę Zmartwychwstania, co znajduje odzwierciedlenie w tekstach kanonów i stichir święta Spotkania Pańskiego. Tym sposobem cały blok liturgiczny od 25 grudnia do 2 lutego zostaje opisany jako zamknięty cykl: od chrystologicznego uniżenia w grocie, przez objawienie w Jordanie, aż po „wyniesienie” w świątyni, współbrzmiające z paschalnym schematem: Krzyż – Pusty Grób – Wniebowstąpienie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje także naukowe ujęcie roli wspomnienia świętego Melecjusza Antiocheńskiego jako swoistej „Zimowej Pięćdziesiątnicy”, zamykającej cały analizowany okres. Zestawienie nauczania antiocheńskiego hierarchy o współistotności Świętego Ducha z Pierwszą i Drugą Osobą Trójcy, udziale w dziele zbawienia z hymnografią Pięćdziesiątnicy wykazało wysoki stopień zgodności doktrynalnej i strukturalnej: Duch ukazany jest zarówno jako Dawca życia, Ten, Który „wszystko obdarowuje”, jak i Ten, Który „od Ojca pochodzi” i współtronuje z Ojcem i Synem. W rezultacie dzień ten zostaje odczytany jako zimowy odpowiednik święta Zesłania Świętego Ducha na Apostołów, zwieńczający logiczną sekwencję: Boże Narodzenie – Obrzezanie – Objawienie – Spotkanie – święty Melecjusz, odpowiadającą wiosennemu ciągowi: Pascha – Antypascha – Wniebowstąpienie – Pięćdziesiątnica. Ujęcie to umożliwia postrzeganie całego zimowego cyklu jako pełnej „miniatury” wiosennego misterium, w której wszystkie kluczowe wątki ekonomii zbawienia zostają przeprowadzone i celebrowane w perspektywie Wcielenia.

Ostatecznie, w warstwie teologiczno-duchowej, praca prowadzi do wyraźnego wniosku, że Wcielenie, Krzyż, Zmartwychwstanie, Wniebowstąpienie i Pięćdziesiątnica powinny być postrzegane nie jako rozdzielne „tematy świąteczne”, lecz jako pięć ściśle powiązanych aspektów jednego misterium kenotyczno-doksologicznego Syna Bożego. Liturgiczny paralelizm między zimowym i wiosennym okresem roku cerkiewnego nie jest zatem zewnętrzną konstrukcją badawczą, ale odzwierciedleniem głębokiej, patrystycznie ugruntowanej świadomości Kościoła, że „Słońce Sprawiedliwości”, które rozbłyśka w betlejemskiej grocie, osiąga pełnię swego blasku w poranku Zmartwychwstania, a jego światło przenika cały rok liturgiczny jako jedna, nieprzerwana celebrowana zbawczego dzieła Chrystusa.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

a) W latach 2021–2025 realizowałem wielopłaszczyznową współpracę z **Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli (MSCDN) Wydział w Warszawie**, obejmującą szerokie spektrum projektów edukacyjnych, konsultacji eksperckich oraz inicjatyw artystyczno-naukowych. Zakres realizowanych działań uwzględniał różnorodne formy wsparcia metodycznego dla kadry pedagogicznej, rozwój kompetencji religijnych i historycznych oraz integrację środowisk szkolnych w warunkach wielokulturowych.

Realizowałem zadania obejmujące konsultacje teologiczno-historyczne przy organizacji konkursów edukacyjnych, w tym jurorską ocenę materiałów plastycznych w projekcie „Świątynia Hagia Sophia – historia i współczesność”, organizowanym przez Parafię Prawosławną pw. Św. Sofii-Mądrości Bożej w Warszawie, nad którym patronat merytoryczny objęło Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie (2021 r.).

Dokonywałem oceny zgodności prac konkursowych z wymogami ikonograficznymi i teologicznym oraz opracowywałem merytoryczne rekomendacje, które były wdrażane w popularyzacji dziedzictwa Prawosławia. Patronat merytoryczny objął także przygotowanie regulaminu konkursu plastycznego „100 lecie autokefalii Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” (2023 r.).

Byłem również jednym ze współorganizatorów Koncertu Pieśni Religijnych i Kolęd w ramach projektu „Otwarcia na kulturę” (10.12.2023 r.), realizowanego we współpracy z Teatrem Wielkim–Operą Narodową, Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie, Szkołą Podstawową nr 96 im. I. Kosmowskiej w Warszawie, Szkołą Podstawową im. Polskich Olimpijczyków w Mysiadle oraz Parafią Prawosławną pw. Św. Sofii-Mądrości Bożej w Warszawie, podczas którego wygłosiłem referat „Teksty liturgiczne okresu postu Bożonarodzeniowego”. Projekt stanowił integralną część działań edukacyjnych angażujących społeczności szkolne w wymianę kulturalną i doświadczenia artystyczne.

Przeprowadziłem seminaria oraz warsztaty metodyczne ukierunkowane na edukację humanistyczną, historyczną i religijną. Seminarium dla pracowników Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie pt. „Prawosławna świątynia – miejsce spotkania człowieka z Bogiem” (12.10.2022 r.), stanowiło punkt wyjścia dla szerszych inicjatyw edukacyjnych. Warsztaty metodyczne dla nauczycieli historii, historii i teraźniejszości oraz wiedzy o społeczeństwie pt. „Społeczność prawosławna w Warszawie – wizyta w parafii Hagia Sophia” wraz z referatem „Świątynia Hagia Sophia w Konstantynopolu – historia i znaczenie” (17.05.2025 r.) łączyły teorię z doświadczeniem praktycznym.

Byłem jednym z prelegentów seminarium metodycznego „Ważne miejsca Cerkwi Prawosławnej w Polsce” w ramach tematyki „Społeczność prawosławna w Warszawie” (10.04.2025 r., format online) zostało dedykowane nauczycielom reprezentującym przedmioty historyczne, historii i teraźniejszości oraz wiedzy o społeczeństwie.

Opracowałem i wdrożyłem scenariusze zajęć z zakresu symboliki sakralnej, hymnografii liturgicznej, tradycji paschalnych oraz zagadnień związanych z kanonizacją świętych.

Przygotowałem konspekt lekcji religii prawosławnej „Ikonoografia cerkwi św. Hagia Sophia w Warszawie” (2023 r.), zawierający szczegółową analizę znaczenia treści ikonograficznych dla celów edukacyjnych. Konstruowałem również scenariusze zajęć lekcyjnych na temat kanonizacji Świętych Męczenników Katyńskich (2025 r.), łączące nauczanie historii z edukacją religijną.

Specjalistyczne szkolenia obejmowały konsultacje dotyczące najistotniejszych wymiarów praktyki edukacyjnej, takie jak: znajomość języka polskiego wśród obcokrajowców jako podstawa komunikacji między uczniami różnych narodowości (2022 r.), hymnografia paschalnych pieśni liturgicznych dla potrzeb uczniów na różnych etapach edukacji (2023 r.), kultywowanie tradycji i zwyczajów różnych narodów w postaci kolęd, pastorałek, hymnografii z zasobów literatury muzycznej święta Narodzenia Chrystusa (2024 r.), oraz przenikanie spuścizny kulturowej Bizancjum na teren Rusi Kijowskiej w ikonografii, kulturze, muzyce i sztuce sakralnej (2024 r.). Przygotowane przeze mnie materiały dydaktyczne służyły adaptacji treści nauczania do potrzeb zróżnicowanych grup odbiorców, uwzględniające zarówno uczniów przybyłych z Ukrainy, jak i nauczycieli z różnych ośrodków edukacyjnych.

W ramach działań integracyjnych uczestniczyłem w konsultacjach dotyczących rozpoznawania potrzeb osób przybywających z Ukrainy umieszczonych w Ośrodku Pomocy ELEOS w Gładyszowie (10.01.2023 r.). Brałem ponadto udział w organizacji spotkania mającego na celu omawianie zasad współpracy pomiędzy ośrodkami doradztwa metodycznego prawosławnych diecezji: Warszawsko-Bielskiej i Lubelsko-Chełmskiej w dziedzinie wymiany działalności edukacyjnej, wychowawczej i kulturalnej uczniów z Ukrainy (17.09.2024 r.). Oba spotkania odbyły się w siedzibie Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie.

Wspierałem nauczycieli w przygotowaniu programów edukacyjnych, scenariuszy zajęć oraz materiałów dydaktycznych, które integrowały edukację religijną z edukacją polonistyczną.

Przeprowadziłem konsultacje dotyczące omówienia zastosowania materiałów dydaktycznych z zakresu nauczania przedmiotu religii prawosławnej w procesie nauczania języka polskiego dla cudzoziemców (2024 r.). Konsultowałem również kwestie obchodów Światowego Dnia Młodzieży Prawosławnej (2023 r.).

Wdrażałem działania mające na celu dostosowanie standardów nauczania religii prawosławnej do wytycznych Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz aktualizację podstaw programowych zgodnie z wymaganiami współczesnych procesów edukacyjnych. Konstruowałem plany zajęć przedmiotu religii dla potrzeb nowopowstałych punktów katechetycznych (2022 r.).

Wspierałem przystosowanie podstawy programowej nauczania przedmiotu religii do nowych warunków procesu edukacji szkolnej (2024 r.) oraz wdrażanie działań mających na celu wprowadzenie nowych standardów i jakości kształcenia przedmiotu religii prawosławnej w punkcie katechetycznym przy Parafii Prawosławnej pw. Św. Sofii-Mądrości Bożej w Warszawie w oparciu o rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej (2024 r.).

Działania realizowane w ramach współpracy z MSCDN w latach 2021–2025 posłużyły systemowemu podnoszeniu poziomu kompetencji pedagogicznych, intensyfikacji dialogu międzykulturowego oraz transferowi wiedzy pomiędzy instytucjami edukacyjnymi województwa mazowieckiego. Wszystkie podejmowane inicjatywy miały charakter merytoryczny i edukacyjny, stanowiąc integralną część szkoleń i przedsięwzięć w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli, rozwoju kompetencji religijnych oraz upowszechniania wiedzy o historii, tradycji i współczesności Kościoła Prawosławnego. Współpraca ta zaowocowała pogłębieniem relacji pomiędzy ośrodkami doradztwa metodycznego, parafią i instytucjami oświatowymi.

b) Brałem udział w trzech następujących projektach badawczych:

- *Święci i święta w menologionach cyrylickich starych druków Ewangelii tetr*, okres realizacji: 10.02.2021 – 09.02.2023 r. Projekt badawczy był finansowany w ramach konkursu „OPUS-19”;
- *Posłowania do Ewangelii w starych drukach cyrylickich liturgicznych Ewangelii tetr i ich związek z tradycją rękopiśmienną*, okres realizacji: 01.07.2023 – 02.07.2025 r. Projekt finansowany przez NCN w ramach konkursu: „OPUS 24”.

Mój udział w powyżej wymienionych projektach zawierał się w prowadzeniu kwerend bibliotecznych, związanych m.in. z identyfikacją zdefektowanych egzemplarzy liturgicznych cyrylickich starych druków z tekstem Pisma Świętego, oraz weryfikację poddanych kolacjonowaniu wybranych paratekstów obecnych w cyrylickich starych drukach liturgicznych Ewangelii tetr (tzn. wykaz święt i świętych w kalendarzu stałym tj. księdze menologionu, subskrypcje do Ewangelii oraz końcową stychometrię), oraz innych źródłach.

Realizacja tych zadań wymagała dogłębnej znajomości prawosławnej tradycji liturgicznej, typologii ksiąg używanych w nabożeństwach, ze szczególnym uwzględnieniem druków z XVI–XVIII wieku, oraz wysokiego stopnia biegłości w odczytywaniu druków cyrylickich z XVI–XIX stulecia (Zaświadczenie w załączeniu).

- *Supraski antologion liturgiczny Mateusza Dziesiątego z 1507 roku – opracowanie naukowe i przekład na język polski najstarszego liturgicznego rękopisu z Supraśla*, projekt realizowany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki na Wydziale Filologicznym oraz w Katedrze Teologii Prawosławnej w Białymstoku w okresie 01.01–30.06.2025 r.

Powyższy projekt polegał na przeprowadzeniu wieloaspektowej analizy historycznej, liturgicznej i językowej wskazanych kart rękopisu, obejmujących teksty miniei świątecznej Mateusza Dziesiątego. Do moich zasadniczych zadań należał przekład wybranych fragmentów rękopisu (karty 540B–542B oraz 548A) na język polski, przygotowanie materiałów do publikacji oraz udział w korekcie i weryfikacji specjalistycznej terminologii liturgicznej, z uwzględnieniem tradycji cerkiewnosłowiańskiej i greckiej, tak aby mogła być konsekwentnie stosowana w kolejnych etapach opracowania.

Wyniki badań nad tym wyjątkowym zabytkiem liturgicznym zostały przedstawione w artykule *Hymnografia święta Podwyższenia Krzyża w Supraskim antologionie Mateusza Dziesiątego (1507)*, opublikowanym w *Poznańskich Studiach Teologicznych* (t. 47, 2025), w którym ukazałem treść, strukturę i specyfikę analizowanych tekstów oraz ich znaczenie dla tradycji prawosławnej liturgii. Podkreśliłem w nim rangę antologionu – najstarszego datowanego rękopisu cyrylicznego z Supraśla, wyróżniającego się unikatową iluminacją i bogactwem treści liturgicznych – jako kluczowego źródła do badań nad dziedzictwem polsko-litewsko-ruskim XVI wieku oraz rozwojem kultury duchowej Supraśla. Księga ta, uznawana za drugi pod względem rangi zabytek supraskiego monasteru (po *Kodeksie Supraskim*), dokumentuje rolę tego ośrodka jako ważnego centrum religijnego i naukowego w początkach nowożytności.

Realizacja powierzonych zadań wymagała bardzo dobrej znajomości tradycji liturgicznej Kościoła prawosławnego, typologii ksiąg używanych w nabożeństwach, biegłości w pracy z drukami i rękopisami cyrylicznymi od XVI do XIX wieku oraz swobodnego poruszania się w bizantyjskiej i słowiańskiej hymnografii (Zaświadczenie w załączeniu).

c) Byłem koordynatorem Kursów Języka Polskiego dla uchodźców z Ukrainy (etapy 2024 i 2025) zorganizowanego przez Prawosławny Metropolitalny Ośrodek Miłosierdzia ELEOS we współpracy z International Orthodox Christian Charities (IOCC) oraz United Methodist Committee on Relief (UMCOR), przy finansowym wsparciu Presbyterian Church (PC USA). Do moich zadań należało m.in.: planowanie i harmonogramowanie zajęć w poszczególnych etapach projektu, rekrutację uczestników oraz współpracę z lokalnymi parafiami i ośrodkami ELEOS, dobór i wsparcie metodyczne lektora języka polskiego

ze szczególnym uwzględnieniem terminologii teologicznej, nadzór nad realizacją programu nauczania i zapewnienie jakości zajęć, organizację materiałów dydaktycznych oraz zaplecza techniczno-logistycznego, raportowanie wyników i opracowywanie dokumentacji projektowej dla partnerów (IOCC, UMCOR, PC USA).

d) Moja aktywność naukowa obejmowała również **systematyczną współpracę z Pracownią Ikonograficzną „ArtStudioOrthodox Volodymyr & Vasyl Telychko” w Kijowie** (Zaświadczenie w załączeniu). Współpraca ta łączy wymiar akademicki (badania naukowe, dydaktykę i popularyzację teologii) z działalnością artystyczną i formacyjną w profesjonalnym ośrodku kultury.

Od 2017 r. w Pracowni „ArtStudioOrthodox Volodymyr & Vasyl Telychko” regularnie realizowałem cykl specjalistycznych zajęć z zakresu teologii liturgicznej i ikonologii, adresowany do ikonografów oraz osób zaangażowanych w twórczość artystyczną w Kościele prawosławnym. Seminaria i wykłady, które prowadziłem, miały na celu pogłębienie kompetencji teologicznych uczestników oraz kształtowanie ich świadomości liturgiczno-ikonograficznej, stanowiąc zarazem platformę dialogu między refleksją akademicką a praktyką warsztatu ikonograficznego.

W ramach tej współpracy prowadziłem między innymi seminarium z zakresu heortologii prawosławnej w wymiarze 15 godzin wykładowych oraz dwuczęściowy cykl zajęć pt. „Miejsce ikony w życiu liturgicznym Cerkwi Prawosławnej” o łącznym wymiarze 45 godzin. Zajęcia odbywały się w siedzibie Pracowni „ArtStudioOrthodox Volodymyr & Vasyl Telychko” w Kijowie przy ul. Parkowej 39 i były adresowane zarówno do ikonografów związanych bezpośrednio z pracownią, jak i do innych twórców sztuki sakralnej poszukujących pogłębienia podstaw teologicznych swojej działalności.

W okresie 29.06-15.07.2018 r. przeprowadziłem seminarium z zakresu heortologii prawosławnej (15 godzin wykładowych), poświęcone teologicznym podstawom roku liturgicznego, strukturze świąt oraz ich znaczeniu dla praktyki ikonograficznej. W dniach 30.06-18.07.2019 r. zrealizowałem pierwszą część cyklu „Miejsce ikony w życiu liturgicznym Cerkwi Prawosławnej” (30 godzin wykładowych), natomiast w okresie 01-10.09.2019 r. – jego część drugą (15 godzin), ukazującą funkcję ikony w dynamice celebracji liturgicznej oraz w kontekście tradycji prawosławnej pobożności.

Treści programowe prowadzonych przeze mnie zajęć obejmowały szerokie spektrum zagadnień: teologiczne podstawy kultu ikony, analizę tekstów liturgicznych i hymnografii, prezentację symboliki oraz zwyczajów prawosławnych, a także praktyczne studium ikon

wykorzystywanych w kulcie. W pracy dydaktycznej stosowałem zróżnicowane metody: wykład problemowy, analizę tekstów źródłowych, warsztatową analizę konkretnych przedstawień ikonograficznych oraz integrację materiałów multimedialnych, co umożliwiało łączenie refleksji teoretycznej z praktycznym doświadczeniem uczestników.

Odrębny blok mojej aktywności stanowiły referaty online poświęcone teologii ikony oraz treściom liturgicznym roku kościelnego, wygłoszone w dniach 21-23.01.2020 r.: „Ikona Chrystusa nie ręką ludzką uczyniona”, „Niedziela Triumfu Prawosławia – geneza i przesłanie tekstów liturgicznych” oraz „Przesłanie liturgiczne Wielkiego Postu”. Referaty te stanowiły poszerzenie i dopełnienie pracy formacyjnej prowadzonej w ramach seminariów, umożliwiając dotarcie do odbiorców spoza bezpośredniego środowiska pracowni i włączając tematykę teologii obrazu w szerszy kontekst refleksji nad duchowością i liturgią Kościoła prawosławnego.

e) W **dorobku publikacyjnym** (po obronieniu pracy doktorskiej) nie wliczając wyżej wspomnianej monografii znajduje się 21 artykułów naukowych oraz 3 kazania. Ich przewodni nurt badawczy sytuuje się na styku analizy teologicznej, patrystycznej i dogmatycznej, przy konsekwentnym dążeniu do systemowego ujęcia dziedzictwa liturgicznego Kościoła Wschodniego – nie tylko jako fenomenu kultowego, lecz jako głębokiego wyrazu teologii i duchowości.

Moje publikacje koncentrują się zasadniczo wokół dwóch komplementarnych, ściśle powiązanych obszarów badawczych, które – choć odmienne co do bezpośredniego przedmiotu – tworzą spójną całość metodologiczną i treściową. Zdecydowana większość moich artykułów ma charakter pionierski w polskiej humanistyce teologicznej, ponieważ podejmują one zagadnienia dotychczas marginalizowane lub omawiane jedynie fragmentarycznie, często w sposób rozproszony i niesystematyczny. Stanowią one rezultat krytycznej refleksji nad istotą i dynamiką tradycji prawosławnej, analizowanej przez pryzmat życia liturgicznego, patrystyki i dogmatyki, a zarazem usytuowanej w szerokim kontekście współczesnych wyzwań eklesjalnych i kulturowych. Zasadnicza oś moich badań koncentruje się na analizie fundamentalnych kategorii, które stanowią podstawę ortodoksyjnej tożsamości chrześcijańskiej, przy czym kluczowe znaczenie ma tu ukazanie wewnętrznej spójności między *lex orandi* i *lex credendi*. Moje prace łączą podejście historyczne, filologiczne oraz dogmatyczne, ukazując cerkiewne nabożeństwa jako uprzywilejowaną przestrzeń spotkania człowieka z misterium Objawienia i zbawienia oraz jako miejsce eklesjalnej recepcji Tradycji Świętej. Świadomie unikam ujęć redukcjonistycznych, podkreślając konieczność

kompleksowego i syntetycznego modelu interpretacji tekstów i symboliki liturgicznej; cały dorobek wpisuje się w program pogłębionej recepcji dziedzictwa wschodniego, traktowanego jako żywa rzeczywistość teologiczna.

Pierwszy obszar badawczy można określić jako systematyczną refleksję nad liturgią, hymnografią i ikoną jako podstawowymi „miejscami” artykulacji i przekazu wiary Kościoła. W centrum tej refleksji znajduje się teologia liturgiczna, odnajdująca wyraz w analizie struktury oraz dynamiki kultu, obecnej m.in. w studiach: *Udział laikatu w „sprawowaniu” Boskiej Liturgii oraz sakramentu kapłaństwa, Obrzęd przekazania „depozytu kapłana” w tradycji liturgicznej Kościoła prawosławnego, Miejsce i funkcje Symbolu Wiary w życiu liturgicznym Prawosławia oraz Modlitwa Pańska i jej miejsce w życiu liturgicznym prawosławia*. Szczególne miejsce zajmuje w tym nurcie zagadnienie eklezjologicznego wymiaru liturgii jako dzieła całej wspólnoty – duchowieństwa i laikatu – co ukazują zarówno na poziomie struktury modlitw, jak i historycznego rozwoju praktyki udziału wiernych, w tym roli aklamacji i modlitwy za nowo wyświęcanych duchownych. W ramach tego samego obszaru sytuują również badania nad rokiem liturgicznym oraz jego pedagogią duchową, czego przykładem są artykuły: *Teologiczno-liturgiczny wymiar ostatniej niedzieli przygotowawczej do Wielkiego Postu w Kościele Prawosławnym, Dobór czytań biblijnych w okresie przygotowawczym do Wielkiego Postu w Kościele prawosławnym, Kiriopascha w tradycji liturgicznej Kościoła prawosławnego oraz Богословско-гимнографические интерпретации Недели Всех Святых*. W tych opracowaniach rok liturgiczny ukazywany jest jako dynamiczna struktura mistagogiczna, w której odpowiednio dobrane perykopy biblijne, teksty hymnów i układ świąt wprowadzają wiernych w głąb misterium paschalnego, prowadząc od nawrócenia i przebaczenia ku doświadczeniu świętości jako owocu działania Świętego Ducha w Kościele.

Integralną część pierwszego obszaru stanowi hymnografia oraz jej historyczno-teologiczna analiza, traktowana przeze mnie jako uprzywilejowana forma teologii poetyckiej. W artykule *Święty Roman Melodos – bizantyjski „Pindar” kondakionu i Akatystu* podejmuję problem hymnografii jako „śpiewanej dogmatyki”, ukazując kondakion i akatyst jako formy narracyjno-dogmatycznej syntezy misterii wiary, głęboko zakorzenione w tradycji bizantyjskiej i jednocześnie twórczo ją rozwijające. Natomiast w studium *Hymnografia święta Podwyższenia Krzyża w Supraskim antologionie Mateusza Dziesiątego (1507)* analizuję słowiańską recepcję tej tradycji w konkretnym zabytku liturgicznym, wskazując, w jaki sposób teksty hymnów budują typologiczne powiązania między Starym a Nowym Testamentem, reinterpreterują symbolikę Krzyża jako „Drzewa życia” oraz kształtują doświadczenie czasu liturgicznego jako realnego „dziś” zbawienia. Pokazuję tam, że hymnografia nie tylko

komentuje wydarzenia zbawcze, lecz także konstytuuje eklezjalną pamięć i tożsamość, czyniąc z Krzyża centrum duchowości i mistagogii paschalnej.

Dopełnieniem tego nurtu jest teologia ikony i programu ikonograficznego, rozwijana przede wszystkim w cyklu *Między bizantyjską tradycją a tożsamością polskiego Prawosławia. Program ikonograficzny cerkwi św. Sofii – Mądrości Bożej w Warszawie* (cz. 1–2). W tych pracach traktuję ikonografię stołecznej świątyni Hagia Sophia jako spójny, teologicznie przemyślany „tekst”, który należy interpretować w ścisłym związku z liturgią i eklezjologią; program cerkwi św. Sofii odczytywany jest jako wyraz jednoczesnej wierności kanonowi bizantyjskiemu oraz kształtującej się tożsamości polskiego Prawosławia. Analiza ikonograficzna zostaje tu powiązana z refleksją nad kategoriami Mądrości Bożej, kościelnej pamięci i sakramentalnej przestrzeni, co pozwala ukazać świątynię jako miejsce syntezy dogmatu, modlitwy i lokalnej tradycji.

Drugi obszar badań oscyluje wokół teologii dogmatycznej i duchowości Kościoła, koncentrujących się na wewnętrznej logice doświadczenia wiary Kościoła, przeżywanego zarówno w wymiarze osobistym, jak i wspólnotowym. W jego centrum znajduje się chrystocentrycznie rozumiana duchowość prawosławna, zakorzeniona w tradycji patrystycznej i filokalicznej oraz nierozzerwalnie związana z liturgią i sakramentami. Wyrazem tego są publikacje takie jak: *Chrystocentryzm prawosławnej duchowości i miejsce metanoi w życiu wiernych*, *Treść i przesłanie modlitwy Jezusowej ze szczególnym uwzględnieniem nauki św. Marka Eugenikosa*, *Klasyczo-greckie pojęcie miłości w tradycji patrystyczno-liturgicznej Kościoła prawosławnego* oraz *Ewangeliczny Barabasz*. Teksty te akcentują nierozzerwalny związek między dogmatem a życiem duchowym: metanoia, modlitwa Jezusowa, oraz egzystencjalna lektura perykop ewangelicznych interpretowane są jako konkretne formy uczestnictwa człowieka w misterium Chrystusa, zakorzenione w nauczaniu Ojców oraz w eklezjalnym doświadczeniu modlitwy. Ukazują przy tym, że kategorie takie jak *αγάπη*, *φιλία*, czy *ἔργον*, odczytane w perspektywie klasyczo-greckiej i patrystycznej, pozwalają pogłębić rozumienie chrześcijańskiej antropologii i etosu miłości.

Istotne miejsce w tym obszarze zajmuje refleksja pneumatologiczna i eklezjologiczna, zwłaszcza w perspektywie różnic między Wschodem a Zachodem. Artykuły *Duch prawdy, który od Ojca pochodzi* (J 15, 26). *Krytyka Filioque w nauczaniu św. Marka Eugenikosa* oraz *Miejsce Świętego Ducha w prawosławnej tradycji liturgicznej* ukazują, że nauka o Trzeciej Boskiej Hipostazie jest warunkiem adekwatnego rozumienia Kościoła, jego sakramentalności i dynamiki życia łaski. Krytyczna analiza Filioque odsłania głębokie implikacje eklezjologiczne tego sporu, wskazując na ich ścisły związek ze sposobem wyznawania

pochodzenia Świętego Ducha. Nie mniej istotna okazała się również refleksja nad strukturą i rozumieniem Kościoła, rozwinięta przede wszystkim we współautorskim tekście *Pojęcie autokefalii w Kościele Wschodnim do XIII wieku*, gdzie termin „autokefalia” interpretowany jest jako kategoria teologiczno-eklezjologiczna, opisująca sposób istnienia Kościołów lokalnych w jedności dogmatu wiary i komunii eucharystycznej, a nie jedynie jako pojęcie o charakterze polityczno-administracyjnym. Analiza etymologiczna i historyczno-kanoniczna słowa „autokefalia” pozwala tu uchwycić jego ewolucję od kontekstu bizantyjskiego dyskursu politycznego do współczesnego rozumienia kanoniczno-eklezjologicznego, powiązanego z praktyką dyptychów i synodalności.

Uzupełnieniem tego obszaru jest teologia małżeństwa i rodziny oraz refleksja pedagogiczna, obecna m.in. w artykułach *Педагогическое измерение терминологии, касающейся христианской семьи* oraz *Wybrane elementy nauczania Kościoła Prawosławnego dotyczące sakramentu małżeństwa*. W tych pracach małżeństwo i rodzina ukazywane są jako „Kościół domowy”, ukierunkowany na budowanie relacji wzajemnej odpowiedzialności oraz współudziału w życiu Trójjednego Boga. Podkreślam tam, że terminologia używana w nauczaniu o rodzinie ma wymiar nie tylko opisowy, lecz także performatywny – kształtuje bowiem samoświadomość małżonków i ich rozumienie sakramentalnego powołania.

Moje studia konsekwentnie akcentują rolę tradycji, modlitwy oraz ikony w budowaniu relacji między wspólnotą a Bogiem, wpisując refleksję naukową w kontekst dialogu z bogactwem patrystycznym i liturgicznym Prawosławia. Wykorzystywana w moich artykułach bibliografia ma charakter wyraźnie źródłowy i wielojęzyczny, obejmując zarówno klasyczne edycje patrystyczne (szczególnie *Patrologia Graeca* i *Patrologia Orientalis*), jak i współczesne opracowania z zakresu teologii dogmatycznej, liturgiki, patrystyki, historii Kościoła oraz nauk pomocniczych, takich jak filologia klasyczna, bizantynologia czy historia sztuki. Istotną rolę odgrywają również greckie i rosyjskie monografie oraz artykuły poświęcone życiu liturgicznemu, hymnografii i duchowości, co umożliwia sytuowanie prowadzonych analiz w kontekście międzynarodowego stanu badań oraz prowadzenie dialogu między różnymi tradycjami teologicznymi. Stałym komponentem są ponadto teksty źródłowe w postaci ksiąg liturgicznych oraz oficjalnych dokumentów kościelnych, zestawiane z polskojęzycznymi i obcojęzycznymi studiami hermeneutycznymi i historyczno-doktrynalnymi; taki dobór literatury pozwala łączyć precyzyjną pracę filologiczną na oryginalnych tekstach z krytyczną refleksją systematyczną, a zarazem podkreśla świadome zakorzenienie badań w szerokim, wielowarstwowym korpusie tradycji wschodniochrześcijańskiej.

Ważnym elementem charakteryzującym mój dorobek jest również miejsce publikacji oraz sposób ich autorstwa: artykuły ukazywały się zasadniczo w recenzowanych czasopismach naukowych o ugruntowanej renomie, w większości znajdujących się na aktualnych listach ministerialnych, a także w tomach zbiorowych poświęconych problematyce liturgiczno-teologicznej.

Byłem jedynym autorem wszystkich opublikowanych tekstów – z wyjątkiem jednego artykułu współautorskiego – co oznacza, że zasadnicza część przedstawionego dorobku stanowi rezultat samodzielnej pracy badawczej, obejmującej pełne spektrum działań: od sformułowania problematyki i koncepcji badawczej, poprzez kwerendę źródłową i analizę materiału, aż po wyciągnięcie wniosków i ich ostateczne opracowanie redakcyjne. Dzięki temu możliwe było wypracowanie konsekwentnego, integralnego profilu badawczego, w którym liturgia, hymnografia, ikonografia, dogmat i duchowość tworzą wewnętrzną spójną hermeneutykę tradycji prawosławnej, ukierunkowaną na jej twórczą recepcję we współczesnym kontekście eklezjalnym i kulturowym.

Moje kazania natomiast (*Światłość Taboru na św. Górze Grabarce*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 7-8 (368-369), rok 2020, Warszawa 2020, s. 5-6. 1; *Narodzenie Marii – Dar dla ludzkości*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 9 (430), rok 2025, Warszawa 2025, s. 2-3; *Nadzieja wśród łez*, [w:] *Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, nr 10 (431), rok 2025, Warszawa 2025, s. 2) tworzą spójny, jednolity nurt homiletyczny, w którym centrum stanowi misterium Chrystusa przeżywane w rytmie roku liturgicznego i w realnym doświadczeniu człowieka. Wydarzenia biblijne i święta (Narodzenie Bogurodzicy, Przemienienie Pańskie, Ewangelia o wskrzeszeniu młodzieńca z Nain) są ukazywane jako konkretne miejsca spotkania Boga z człowiekiem, a nie tylko wspomnienia historyczne.

Wspólna linia teologiczna to paschalna logika Krzyża i Zmartwychwstania: chwała Chrystusa nie jest oddzielona od cierpienia, a każde ludzkie łzy i dramat mogą zostać przemienione w nadzieję, jeśli są przeżywane w zjednoczeniu z Nim. Bogurodzica jawi się w tym kontekście jako kluczowa postać historii zbawienia i wzór odpowiedzi człowieka na łaskę – całkowitego zawierzenia, posłuszeństwa i otwarcia na wolę Bożą.

Silnie wybrzmiewa wymiar etyczny i eklezjalny: współczucie Boga staje się normą dla relacji międzyludzkich, a wiara nie może zatrzymać się na słowach, lecz powinna przechodzić w konkretne czyny miłosierdzia, obecności i towarzyszenia. Równocześnie obecna jest krytyczna diagnoza współczesności: sekularyzacja, utrata szacunku dla Krzyża i Ewangelii,

rozpad więzi, które interpretuje jako skutek materializmu i egocentryzmu, domagający się odnowy w świetle Ewangelii.

Całość ma charakter mistagogiczny: od liturgii i tekstu biblijnego prowadzi do zwięzłego ujęcia prawdy wiary, a następnie do egzystencjalnego apelu – do nawrócenia serca, do wejścia na „górze przemienienia” własnego życia, do wzięcia krzyża i do praktykowania miłości jako jedynej drogi autentycznego chrześcijaństwa.

d) Dodatkowo, realizowałem istotną, **wielowątkową aktywność naukową i edytorską** w obszarze wydawniczym uczelni współtworząc publikacje Wydawnictwa Naukowego Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej, m.in. poprzez pomoc redakcyjną przy tekście abp. Jerzego Pańkowskiego pt. *Śmierć, pogrzeb i modlitwa za zmarłych w Kościele Prawosławnym* (2018 r.) oraz książce pt. *Misterium metanoi i spowiedzi* (2020 r.), co obejmowało porządkowanie aparatu naukowego, ujednolicanie terminologii i korektę merytoryczno-redakcyjną.

Równolegle uczestniczyłem w przygotowaniu publikacji o zasięgu kościelnym i międzynarodowym, współpracując z Wydawnictwem Warszawskiej Metropolii Prawosławnej przy kolejnych tomach serii *Kolory Prawosławia*:

- *Cypr* (2018 r.) – współpraca, konsultacje i przekłady na języki obce;
- *Albania* (2019 r.) – przekłady na język obcy;
- *Grecja – część kontynentalna* (2023 r.) – współpraca i konsultacje;
- *Święta Góra Athos* (2025 r.) – współpraca, konsultacje i przekłady na języki obce.

W ramach tej serii odpowiadałem za weryfikację zgodności opisów z tradycją liturgiczną, opracowywanie podpisów i not informacyjnych oraz przygotowanie tłumaczeń zapewniających jednolitość terminologii w materiałach kierowanych do różnych grup odbiorców zagranicznych.

Dodatkowo współdziałałem przy powstaniu albumu wydanego przez Chrześcijańską Akademię Teologiczną w Warszawie pt. *Uczelnia dialogu. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie* (2022 r.), którego koncepcja i redakcja łączą wymiar naukowy z prezentacją misji instytucji akademickiej w przestrzeni publicznej.

Charakter moich zadań zatem miał wymiar międzynarodowy poprzez obecność publikacji i materiałów w językach obcych oraz tematykę obejmującą obszary prawosławia w Grecji, na Cyprze i Albanii, co wzmacnia transfer wiedzy między środowiskami akademickimi, kościelnymi i kulturalnymi w kraju i za granicą.

6) Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

a) Długofalowe efekty mojej współpracy z nadmienioną powyżej Pracownią Ikonograficzną „ArtStudioOrthodox Volodymyr & Vasyl Telychko” widoczne są zarówno na poziomie indywidualnym, jak i środowiskowym. Uczestnicy zajęć prowadzonych w pracowni uzyskali uporządkowaną, akademicką wiedzę teologiczną i liturgiczną, rozwinęli umiejętność interpretacji symboliki liturgicznej oraz kompetencje w zakresie odpowiedzialnej twórczości sakralnej, co przekłada się na jakość realizowanych przez nich projektów ikonograficznych. Wielu z nich stało się edukatorami życia religijnego w swoich lokalnych środowiskach, przekazując zdobytą wiedzę dalej, a tym samym wzmacniając kulturotwórczą rolę sztuki sakralnej. W przypadku osób nieznających wcześniej tradycji prawosławnej zajęcia pełniły funkcję wprowadzającą, pomagając pokonać bariery kulturowe i światopoglądowe oraz ułatwiając zrozumienie terminologii, symboliki i historii liturgii wschodniej, co wzmacnia wymiar dialogu międzykulturowego i międzywyznaniowego.

Istotnym elementem mojej aktywności, realizowanej w ścisłej współpracy z Pracownią „ArtStudioOrthodox Volodymyr & Vasyl Telychko”, jest ponadto stworzenie programu ikonograficznego cerkwi Św. Sofii – Mądrości Bożej w Warszawie, pierwszej od stu lat nowo wznoszonej prawosławnej świątyni w stolicy, do którego opracowania zostałem powołany przez głównego inicjatora budowy cerkwi, metropolitę Sawę. Opracowana przeze mnie koncepcja teologiczno-liturgiczna polichromii integruje historię Cerkwi Prawosławnej w Polsce z cyklem roku liturgicznego, a także zawiera przemyślaną strukturę duchowo-dydaktyczną poszczególnych części świątyni, z odniesieniem do tradycji Hagii Sophii w Konstantynopolu. Wymagało to prowadzenia badań nad tradycją ikonograficzną, analizy lokalnego kontekstu historyczno-kościelnego oraz sformułowania spójnego programu, który następnie został wcielony w życie przez zespół artystów związanych z kijowską pracownią.

Wyjątkowość programu polega przede wszystkim na jego wyraźnie soteriologicznym i eklezjologicznym ukierunkowaniu: poszczególne strefy świątyni tworzą konsekwentną narrację historii zbawienia, w której wątki biblijne, patrologiczne i liturgiczne splatają się z dziejami Prawosławia na ziemiach polskich. Przedsionek, nawa główna, prezbiterium i boczne nawy zostały zaprojektowane jako kolejne „etapy wtajemniczenia”, prowadzące wiernego od doświadczenia progu świętej przestrzeni, poprzez anamnezę wydarzeń paschalnych, aż po pełne uczestnictwo w misterium Eucharystii i uświadomienie sobie własnego zakorzenienia w tradycji lokalnego Kościoła. Włączenie szerokiego „soboru”

świętych związanych z historią prawosławia w Polsce, męczenników XX wieku, świadków nadawania autokefalii oraz nowych męczenników katyńskich sprawia, że wnętrze cerkwi staje się ikoną pamięci eklezjalnej, w której uniwersalna ekonomia zbawienia zostaje odczytana w perspektywie konkretnego doświadczenia wspólnoty.

Drugim wymiarem tej wyjątkowości jest świadome powiązanie warstwy ikonograficznej z porządkiem roku liturgicznego oraz strukturą ksiąg liturgicznych, co nadaje polichromii charakter „katechizmu w obrazach”. Ściany nawy głównej odczytują cykl świąt od „Zimowej Paschy” Narodzenia Chrystusa, poprzez Wielki Tydzień, Paschę i niedziele okresu paschalnego, aż po Pięćdziesiątnicę, przywołując w inskrypcjach kluczowe perykopy, prokimny i tropariony. Z kolei rozbudowane cykle typologiczno-eucharystyczne w prezbiterium, ikonografia „Niebieskiej Liturgii” w kopule oraz obecność scen nawiązujących do sakramentów chrztu i namaszczenia chorych ukazują świątynię jako przestrzeń, w której niebo i ziemia spotykają się w rzeczywistości sakramentalnej, a całość programu wizualnego służy formacji teologicznej, liturgicznej i eklezjalnej współczesnych wiernych.

Warto dodać, że program ikonograficzny ursynowskiej cerkwi Św. Sofii – Mądrości Bożej wzmacnia zbiorową pamięć historyczną i tożsamość kulturową społeczności prawosławnej w Polsce, jednocześnie promując dialog ekumeniczny poprzez integrację z otoczeniem wielowyznaniowym stolicy. Każdego tygodnia przyciąga on bowiem naukowców, historyków sztuki, bizantynistów i znawców ikonografii, stanowiąc obiekt badań nad recepcją tradycji wschodniej w Europie Środkowej, co przyczynia się do edukacji społecznej na temat dziedzictwa prawosławnego i jego roli w budowaniu mostów międzykulturowych.

Na podstawie przesłania projektu ikonograficznego powstały dwa artykuły naukowe mojego autorstwa: *Między bizantyjską tradycją a tożsamością polskiego Prawosławia. Program ikonograficzny cerkwi św. Sofii – Mądrości Bożej w Warszawie (cz. 1)* oraz *Między bizantyjską tradycją a tożsamością polskiego Prawosławia. Program ikonograficzny cerkwi św. Sofii – Mądrości Bożej w Warszawie (cz. 2)*.

b) W ramach „Projektu rekonstrukcji ikon na elewacji Soboru Metropolitalnego Świętej Równej Apostołom Marii Magdaleny w Warszawie” (2024 r.) pełniłem **funkcję konsultanta teologicznego**, odpowiedzialnego za merytoryczny nadzór nad zgodnością warstwy ikonograficznej z tradycją teologiczną i liturgiczną Kościoła prawosławnego. Zakres moich obowiązków obejmował analizę koncepcji ikonograficznej, opracowanie wytycznych doboru tematów oraz konsultacje dotyczące teologicznego znaczenia przedstawień umieszczonych w przestrzeni sakralnej elewacji. Prace te miały charakter nie tylko ekspercki, lecz

również edukacyjny i popularyzatorski – stanowiły przykład praktycznego zastosowania wiedzy teologicznej i ikonograficznej w procesie konserwatorsko-artystycznym. Udział w projekcie przyczynił się do pogłębienia świadomości teologicznej wśród artystów, architektów oraz konserwatorów zabytków, integrując środowisko naukowe i artystyczne wokół idei właściwego odczytania dziedzictwa sakralnego.

Efektem merytorycznego opracowania i współpracy interdyscyplinarnej było uzyskanie pozwolenia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na przeprowadzenie robót budowlanych związanych z montażem dekoracji mozaikowych w tondach elewacji soboru.

c) Jako pracownik Prawosławnego Seminarium Duchownego w Warszawie (2016-2020 r.) pełniłem funkcję sekretarza, wychowawcy oraz wykładowcy Katechizmu oraz Języka greckiego.

W dniach 27.06-01.07.2017 r. w ścisłej współpracy z Cerkwią Cypryjską zorganizowałem wyjazd alumnów na Cypr. Moim głównym zamierzeniem było aby miał on przede wszystkim charakter naukowo-formacyjny. Program pobytu ułożono tak, aby połączyć systematyczne uczestnictwo alumnów w życiu liturgicznym lokalnej Cerkwi z pogłębioną refleksją nie tylko nad dziedzictwem teologicznym, ale również historycznym i artystycznym Cypru. W ramach zaplanowanych aktywności przewidziano zarówno udział w nabożeństwach w parafiach i monasterach, jak i spotkania miejscowym naukowym środowiskiem teologicznym, poświęconym specyfice cypryjskiej tradycji prawosławnej, jej korzeniom apostolskim oraz współczesnym wyzwaniom duszpasterskim. Integralną częścią programu były wizyty w najważniejszych ośrodkach kultu sakralnego, połączone z analizą programu ikonograficznego, architektury i wystroju świątyń, co umożliwiło alumnom konfrontację wiedzy podręcznikowej z żywą tradycją Kościoła oraz pogłębienie kompetencji w zakresie interpretacji sztuki cerkiewnej w jej liturgicznym, eklezjologicznym i historycznym kontekście.

d) Jako adiunkt w Wydziale Teologii, Sekcja Teologii Prawosławnej, Katedra Prawosławnej Teologii Praktycznej w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (od 2017 r.) prowadziłem i prowadzę następujące przedmioty:

- Studia I stopnia: Liturgika (od 2017 r.), Teologia Pastorska (od 2017 r.), Seminarium dyplomowe (od 2020 r.), Język nowogrecki (2020-2021 r., 2026 r.).
- Studia II stopnia: Liturgika (kurs rozszerzony) (od 2017 r.), Seminarium magisterskie (od 2020 r.), Liturgika (od 2025 r.).

- Szkoła Doktorska (koordynowany przez dr. hab. Jerzego Ostapczuka, prof. ChAT): Metody gromadzenia i analizy danych teologiczno-dogmatycznych: prawosławie (2018-2020 r.), Metody badawcze w naukach teologicznych (od 2020 r.), Pisanie akademickie (od 2020 r.).
- Studia podyplomowe w ramach Wydziału Nauk Społecznych, Wydziału Teologicznego oraz międzywydziałowych studiów kwalifikacyjny dla nauczycieli – Etyka – studia podyplomowe kwalifikacyjne dla nauczycieli: Etyka normatywna: biblijne podstawy etyki chrześcijańskiej (2023-2024 r.).

Wszystkie wymienione przedmioty (dot. zajęć zarówno w Prawosławnym Seminarium Duchownym w Warszawie oraz Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie) opracowywałem w pełnym zakresie dydaktycznym, przygotowując dla nich szczegółowe sylabusy zgodne z wymogami programowymi i efektami uczenia się właściwymi dla danego poziomu kształcenia. Dla każdego modułów formułowałem cele kształcenia, przypisane im efekty wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, a także dobierałem treści programowe w taki sposób, aby zachować spójność z profilem kierunku teologicznego oraz specyfiką tradycji prawosławnej. Opracowywałem ponadto szczegółowe wymagania wstępne, metody kształcenia (z uwzględnieniem pracy własnej studenta/doktoranta) oraz kryteria i formy weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się, dostosowując je do poziomu studiów (licencjackiego, magisterskiego, doktorskiego, podyplomowego) i charakteru danego przedmiotu – od wykładu kursowego, przez seminarium, po zajęcia o profilu metodologicznym.

Każdorazowo przygotowywałem rozbudowane zestawienia literatury podstawowej i uzupełniającej, obejmujące zarówno klasyczne teksty źródłowe, jak i współczesne opracowania naukowe w kilku językach, co zapewniało studentom i doktorantom możliwość samodzielnej, pogłębionej pracy badawczej i harmonijnie wpisywało się w profil teologicznych studiów uniwersyteckich.

W 2025 r. otrzymałem nagrodę II stopnia za osiągnięcia naukowe i organizacyjne przyznaną przez Rektora Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, co znajduje swoje potwierdzenie także w konsekwentnie bardzo wysokiej ocenie mojej pracy dydaktycznej dokonywanej przez studentów i doktorantów. Ocena ta we wszystkich analizowanych cyklach dydaktycznych jest stabilnie wysoka: w ankietach uzyskuję maksymalne lub zbliżone do maksymalnych noty (najczęściej 5,0) w takich kategoriach, jak stosunek do studenta, sposób prowadzenia zajęć, sposób przekazywania wiedzy, punktualność, stopień przygotowania do zajęć, zgodność tematyki z sylabusem, przestrzeganie kryteriów oceniania oraz gotowość do udzielania dodatkowych wyjaśnień i pomocy. Tak ukształtowany obraz w ankietach

studenckich i doktoranckich wskazuje, że staram się prowadzić zajęcia w sposób czytelny, uporządkowany i metodycznie przemyślany, a jednocześnie zachowuję partnerski, życzliwy stosunek do uczestników procesu dydaktycznego. Utrzymując się w kolejnych latach stabilność wysokich ocen świadczy o tym, że potrafię dostosowywać metody pracy do zmieniających się grup, nie obniżając przy tym wymagań merytorycznych i organizacyjnych.

Dodatkowo, w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie pełniłem oraz pełnię następujące funkcje administracyjne:

- sekretarz Wydziałowej Komisji Wyborczej Wydziału Teologicznego – od 06.02.2020 r.;
- członek Komisji Konkursowej do przeprowadzenia postępowania w sprawie rozstrzygnięcia konkursu na stanowisko adiunkta w wymiarze 1,0 etatu w grupie pracowników badawczo-dydaktycznych Wydziału Teologicznego, 26.07.2021 r.;
- pełnomocnik Dziekana Wydziału Teologicznego ds. ewaluacji jakości działalności naukowej od 01.10.2020 r.;
- członek Komisji ds. Jakości Kształcenia – od 29.09.2022 r.;
- członek Komisji ds. kart przedmiotów (sylabusów) – od 29.09.2022 r.

e) Moja aktywność **promotorska i recenzencka** obejmuje Chrześcijańską Akademię Teologiczną oraz Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie. Prowadziłem 8 prac magisterskich i 4 licencjackie z zakresu teologii liturgicznej oraz patrystyczno-ascetycznej. Byłem także recenzentem 2 prac magisterskich oraz 9 prac licencjackich przygotowanych w obu wymienionych ośrodkach.

f) Pełniłem funkcję **członka Komitetu Organizacyjnego i Naukowego Międzynarodowej Konferencji Naukowej Sieci Inicjatyw Badawczych nad Religiami i Kultami Destrukcyjnymi w Supraślu** (14.09–17.09.2017 r.), zatytułowanej „Fundamentalizm w kultach religijnych, parareligijnych oraz organizacjach ideologicznych – przykłady z cerkwi lokalnych”. Konferencja, współorganizowana przez Prawosławną Cerkiew Cypru, Warszawską Metropolię Prawosławną, Prawosławną Diecezję Białostocko-Gdańską oraz Akademię Suprańską, zgromadziła przedstawicieli lokalnych Kościołów prawosławnych, badaczy z ośrodków akademickich oraz reprezentantów nauk społecznych, stając się istotną platformą wymiany międzynarodowych doświadczeń badawczych.

W ramach powierzonych zadań uczestniczyłem w opracowaniu koncepcji merytorycznej obrad, przygotowywaniu struktury sesji i paneli, konsultacjach dotyczących doboru prelegentów oraz w koordynacji wystąpień gości zagranicznych. Działania te miały wyraźny

wymiar dydaktyczny: konferencja była otwarta dla studentów teologii, słuchaczy seminariów duchownych oraz osób zaangażowanych w duszpasterstwo, umożliwiając im kontakt z najnowszymi wynikami badań nad fundamentalizmem religijnym i zjawiskami kultów destrukcyjnych.

Wydarzenie w Supraślu przyczyniło się do upowszechnienia wiedzy o współczesnych formach fundamentalizmu – zarówno w wymiarze teologicznym, jak i społeczno-kulturowym – oraz do podniesienia świadomości zagrożeń, jakie niosą skrajne postawy religijne i ideologiczne dla wspólnot lokalnych. Poprzez udział w organizacji i współtworzeniu jego programu włączyłem się w proces popularyzowania badań nad religiami i ruchami parareligijnymi w przestrzeni kościelnej oraz akademickiej, wspierając kształtowanie kompetencji analitycznych wśród młodszych badaczy i słuchaczy.

Pełniłem także funkcję **członka Komitetu Organizacyjnego Międzynarodowej Konferencji Naukowej w Lublinie** „Unia brzeska, zwodnicza iluzja zjednoczenia chrześcijan Wschodu i Zachodu”, zorganizowanej w dniach 28–29.10.2022 r. Organizatorami wydarzenia były: Prawosławna Diecezja Lubelsko-Chełmska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, Uniwersytet Preszowski (Słowacja), Lubelski Instytut Kultury Prawosławnej oraz Bractwo Młodzieży Prawosławnej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej, co nadało konferencji wyraźny profil międzyuczelniany i międzynarodowy.

W ramach zadań organizacyjnych uczestniczyłem w przygotowaniu programu, uzgodnieniach międzyinstytucjonalnych, działaniach informacyjnych kierowanych do środowisk naukowych, studenckich i kościelnych, a także w koordynowaniu przebiegu obrad. Konferencja była poświęcona analizie Unii Brzeskiej w perspektywie historycznej, eklezjologicznej i ekumenicznej; stwarzała przestrzeń do konfrontacji różnych tradycji badawczych i do krytycznej refleksji nad skutkami prób jednoczenia chrześcijan metodą unii kościelnych.

Wydarzenie odegrało ważną rolę w popularyzacji badań nad historią Kościoła i relacjami między Wschodem a Zachodem, m.in. poprzez udział w obradach ludzi świata nauki, studentów, przedstawicieli duchowieństwa i szerokiego grona odbiorców zainteresowanych problematyką unii. Konferencja, wzmocniona elementami o charakterze kulturalnym (takimi jak prezentacja tradycji muzyki cerkiewnej), przyczyniła się do kształtowania wrażliwości ekumenicznej i historycznej, a mój udział w jej organizacji stanowi przykład łączenia aktywności organizacyjnej z misją dydaktyczną i popularyzującą naukę.

g) W latach 2018–2022, decyzją Świętego Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z dnia 15.11.2018 r., pełniłem funkcję **członka Komisji ds. Tłumaczenia Nowego Testamentu (obejmującego Dzieje Apostolskie, Listy Apostolskie oraz Apokalipsę)**. Celem prac Komisji było opracowanie translacji zgodnej z normami języka polskiego przy jednoczesnym zachowaniu wierności oryginałowi greckiemu oraz teologicznej precyzji właściwej tradycji prawosławnej. Działalność w ramach Komisji posiadała wymiar organizacyjny, naukowy i dydaktyczny. Wymagała ścisłej współpracy teologów, biblistów i językoznawców, a także wypracowania wspólnej metodologii przekładu, opartej na analizie semantycznej i kontekstualnej tekstu źródłowego.

Efektem tych prac było przygotowanie materiału do pierwszego w historii prawosławnego wydania w języku polskim *Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2022, a następnie do wydania księgi liturgicznej pt. *Apostoł*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2023, oficjalnie dopuszczonej do użytku liturgicznego w parafiach Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

Opracowane tłumaczenie, wprowadzając nową jakość do polskiego przekładoznawstwa religijnego, otwiera zatem możliwość wykorzystania tekstu w dydaktyce uniwersyteckiej, katechezie i praktyce liturgicznej. Prace Komisji przyczyniły się również do integracji środowisk naukowych i duchownych wokół idei pogłębionego rozumienia Pisma Świętego w kontekście tradycji wschodniochrześcijańskiej.

h) W ramach działań integracyjno-edukacyjnych prowadzonych **wspólnie z Prawosławnym Metropolitalnym Ośrodkiem Miłosierdzia ELEOS** współtworzyłem **dwuetapowy program nauki języka polskiego dla osób z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy** (edycje 2024 i 2025). Współpraca z międzynarodowymi partnerami – International Orthodox Christian Charities (IOCC), United Methodist Committee on Relief (UMCOR) oraz Presbyterian Church (PC USA) – umożliwiła opracowanie modelu zajęć łączącego profesjonalne nauczanie z elementami komunikacji międzykulturowej i dialogu teologicznego. Realizacja programu przyczyniła się do popularyzacji wiedzy o języku i kulturze polskiej w środowisku eklezjalnym oraz do zacieśnienia współpracy między instytucjami naukowymi a organizacjami charytatywnymi.

i) Moje **wystąpienia ustne** obejmowały zarówno referaty prezentowane na ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach naukowych (łącznie 31), jak i szereg wykładów na zaproszenie o charakterze popularyzatorskim (łącznie 18), adresowanych do szerszego grona

odbiorców – duchowieństwa, studentów, osób świeckich oraz funkcjonariuszy służb. Tematycznie koncentrowały się one wokół liturgiki, duchowości prawosławnej, teologii dogmatycznej, eklezjologii, a także wokół zagadnień szczegółowych, takich jak: rok liturgiczny, pojęcie metanoi, miejsce Bogurodzicy, czy monastycyzm Góry Athos.

Konferencje organizowane były m.in. przez: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Chrześcijańską Akademię Teologiczną w Warszawie, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet w Preszowie, Służbę Więzienną w Popowie, a także przez wyspecjalizowane ośrodki badawcze i fundacje takie jak m.in.: Fundacja Tygiel, Ośrodek Badawczy „Facta Ficta”, Akademia Supraska oraz liczne centra kultury prawosławnej.

Ważnym obszarem tej działalności jest także stałe prowadzenie od 2020 r. zajęć o tematyce teologicznej w Parafii Prawosławnej Św. Sofii-Mądrości Bożej w Warszawie, jak również organizacja i prowadzenie koncertów muzyki religijnej połączonych z referatami popularyzującymi teologię i hymnografię prawosławną. Wygłaszałem tam również m.in. prelekcje towarzyszące koncertom poświęconym bogactwu hymnografii, kolędom i ich miejscu w tradycji prawosławnej, pieśniom i hymnom Wielkiego Postu, jak również referaty w ramach projektu edukacyjno-kulturalnego „Otwarcia na kulturę”, realizowanymi we współpracy ze szkołami i instytucjami oświatowymi w Warszawie i Mysiadle.

Szczególną grupę stanowią wystąpienia poświęcone pojęciu „autokefalii” w ujęciu historyczno-eklezjologicznym, ogłoszone w 2024 r. na cyklu konferencji i sympozjów związanych ze 100-leciem administracyjnej niezależności Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, organizowanych przez diecezje prawosławne, centra kultury prawosławnej, uczelnie państwowe i kościelne.

Moje wystąpienia łącznie ukazują szerokie spektrum aktywności – od klasycznych referatów konferencyjnych, poprzez wykłady na zaproszenie w ramach dużych wydarzeń naukowych i rocznicowych, aż po systematyczną działalność popularyzatorską i formacyjną w środowiskach parafialnych, akademickich, młodzieżowych i w służbach mundurowych. Wszystkie one konsekwentnie osadzone są w tej samej linii badawczej: teologii i duchowości prawosławnej, ze szczególnym uwzględnieniem liturgii i jej języka, co potwierdza spójność tematyczną oraz ciągłość mojego dorobku naukowego i dydaktycznego.

j) W ramach działalności popularyzującej naukę oraz kulturę religijną systematycznie współpracowałem z Programem Pierwszym Polskiego Radia, przygotowując i prowadząc

autorskie audycje poświęcone teologii, liturgice i duchowości Kościoła prawosławnego. Cykl ten obejmował zagadnienia osadzone w kalendarzu liturgicznym i życiu Cerkwi, wprowadzając słuchaczy w tematykę roku cerkiewnego poprzez omówienie niedziel przygotowawczych do Wielkiego Postu, okresu paschalnego, okresu przygotowawczego do Bożego Narodzenia oraz postu bożonarodzeniowego, jak również poprzez przybliżenie historii i teologicznej symboliki stołecznej Cerkwi Mądrości Bożej w Warszawie.

Zrealizowane audycje radiowe w Programie Pierwszym Polskiego Radia:

- *Niedziele przygotowawcze do Wielkiego Postu*, 27.01.2018 r.;
- *Warszawska Cerkiew Mądrości Bożej – Hagia Sophia*, 18.05.2019 r.;
- *Niedziele okresu Paschalnego*, 23.05.2020 r.;
- *Okres przygotowawczy do Wielkiej Czerdziesiątnicy i znaczenie Wielkiego Postu w Prawosławiu*, 20.02.2021 r.;
- *Okres przygotowawczy do świąt Bożego Narodzenia*, 13.11.2021 r.;
- *Poświęcenie stołecznej Hagia Sophia*, 17.06.2023 r.;
- *Post Bożonarodzeniowy*, 25.11.2023 r.;
- *Okres przygotowawczy do Wielkiego Postu*, 09.03.2024 r.

Każda audycja miała charakter autorski: przygotowywałem konspekty, dobór tekstów liturgicznych i patrystycznych, konteksty biblijne oraz komentarze teologiczne, dbając o merytoryczną rzetelność i wysoką wartość edukacyjną przekazu. Wystąpienia te stanowiły formę upowszechniania wyników badań naukowych w przestrzeni publicznej oraz praktyczny wkład w edukację religijną i dialog ekumeniczny, poszerzając społeczny zasięg oddziaływania prowadzonych badań teologicznych.

6. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

a) Jako członek kolegium redakcyjnego *Biuletynu Informacyjnego Stowarzyszenia Bractwo Świętego Ognia* aktywnie współuczestniczę w procesie tworzenia tego periodyku, dedykowanego upowszechnianiu wiedzy o tradycji Świętego Ognia z Jerozolimy oraz kulturze prawosławnej. Do moich zadań należy proponowanie tematów artykułów, wzbogacanie treści poprzez tłumaczenia z języka greckiego kluczowych materiałów źródłowych (tekstów liturgicznych i hymnograficznych), a także kompleksowa korekta merytoryczna i redakcyjna publikowanych numerów. Ta działalność nie tylko pozwala na wykorzystanie mojej specjalistycznej wiedzy teologiczno-liturgicznej, lecz także przyczynia się do podnoszenia

jakości merytorycznej i edytorskiej biuletynu, czyniąc go wartościowym źródłem informacji dla szerokiego grona czytelników zainteresowanych prawosławiem wschodnim.

b) W ramach systematycznego rozwoju zawodowego uczestniczyłem w szeregu specjalistycznych szkoleń i kursów doskonalących kompetencje dydaktyczne, administracyjne oraz liturgiczne. W 2022 r. ukończyłem „Szkolenie dla kadry uczelni zwiększające jej wiedzę na temat potrzeb osób niepełnosprawnych” organizowane przez ChAT w Warszawie, natomiast w 2023 r. wziąłem udział w szkoleniu „RODO w uczelni wyższej – szkolenie podstawowe z ochrony danych osobowych” (ChAT, Warszawa) oraz w kursie doskonalenia zawodowego nauczycieli „STEAM i kultura w edukacji XXI wieku” w wymiarze 4 godzin, zorganizowanym przez Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Wydział w Warszawie. W kolejnym roku, 2024, uczestniczyłem w szkoleniu „Kreując harmonię – STEAM i kultura w edukacji” (6 godzin, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Wydział w Warszawie), co pozwoliło mi pogłębić znajomość nowoczesnych metod kształcenia integrujących perspektywę humanistyczną, artystyczną i naukową.

Rok 2025 przyniósł dalsze poszerzenie kompetencji w obszarze liturgicznym i prawnym. Uczestniczyłem w seminarium liturgicznym „Το Τυπικό της Αγίας και Μεγάλης Τεσσαρακοστής” oraz w cyklu zajęć „Μαθήματα εκμάθησης βυζαντινής μουσικής: Μάθε να Ψάλλεις!”, organizowanych online przez „Απαρχή” Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία (AMKE), co umożliwiło mi pogłębienie znajomości typikonu Wielkiego Postu oraz praktycznych aspektów śpiewu bizantyjskiego. Równolegle, ukończyłem „Szkolenie RODO w sektorze edukacji” w Warszawie, aktualizując wiedzę z zakresu ochrony danych osobowych w kontekście szkolnictwa i działalności dydaktycznej. Wszystkie te formy doskonalenia przyczyniły się do podniesienia jakości mojej pracy akademickiej, zarówno w wymiarze merytorycznym (pogłębienie kompetencji teologiczno-liturgicznych), jak i organizacyjnym (standaryzacja procedur, wrażliwość na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, zgodność działań z przepisami o ochronie danych).

c) Władam językami rosyjskim i nowogreckim na poziomie średnio zaawansowanym.

(podpis wnioskodawcy)